

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Глухівської міської ради Сумської області

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика

**МАТЕРІАЛИ
II Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

22 лютого 2024 року

Глухів – 2024

УДК: 378:[005.745:004]-057.4-057.875 (082)

P64

*Друкується за рішенням вченої ради Глухівського НПУ ім. О. Довженка
(протокол № 10 від 27.03.2024 р.).*

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 22 лютого 2024 року) / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2024. 280 с.

Технічні редактори: д-р філософії, ст. викладач Тихонова Альона Петрівна, ст. викладач Шейко Галина Дмитрівна.

До збірника матеріалів увійшли тези доповідей науковців, педагогічних працівників, молодих учених та здобувачів освіти за результатами науково-дослідної роботи за напрямками: формування гнучких умінь (soft skills) як психолого-педагогічна проблема, розвиток гнучких умінь у здобувачів вищої освіти, теоретико-методичні основи формування soft skills у здобувачів загальної середньої освіти, формування наскрізних умінь у здобувачів дошкільної освіти.

Матеріали будуть корисними для науковців, педагогічних працівників, молодих дослідників, аспірантів, магістрантів, студентів, а також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності несуть автори публікацій.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

© Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І

Арушанян О. М. Розвиваємо емоційний інтелект дошкільників	8
Барко М. Ю. Soft skills як засіб ефективної інтеграції уроків з музичного мистецтва в освітньому процесі молодших школярів	11
Біла О. О., Бондаренко О. І. Розвиток гнучких умінь у молодших школярів із особливими потребами в умовах корекційно-розвиткових занять	13
Бірюк Л. Я. Зарубіжний та вітчизняний досвід формування soft skills у здобувачів освіти вищих навчальних закладів	16
Богута В. М. Змістовий компонент підготовки здобувачів вищої освіти за сертифікатною освітньою програмою «Формування soft skills молодших школярів»	20
Бойчук В. С. Формування soft skills підлітків на уроках англійської мови	21
Борисьонко М. О. Уплив цифрових освітніх технологій на формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи	23
Бреславська Г. Б. Формування у студентів-дошкільників soft skills як чинників успішної професійної діяльності	25
Вишник О. О. Психологічні особливості емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти	27
Гречаник С. В. Формування soft skills у контексті емоційно-естетичної компетентності учнів початкової школи	29
Демченко С. О. Громадянська компетентність та формування soft skills учнів початкової школи в контексті трансформацій українського суспільства	31
Єпіхіна М. А., Бадер С. О. Партнерська взаємодія як засіб розвитку soft skills в учнів початкової школи	33
Зобенько Н. А. Формування емоційного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку	36
Золотаренко Т. О. Особливості розвитку soft skills у структурі громадянської освіти	38
Зорочкіна Т. С., Здір Д. Р. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи	41
Ігнатенко О. В. Формування soft skills в процесі групової роботи на уроках інформатики в початковій школі	42
Качур О. С. Розвиток комунікативних умінь дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку	44
Коваленко А. О. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках музичного мистецтва	47
Красовська О. О., Ковалевич А. І. Формування гуманної особистості молодшого школяра шляхом упровадження аксіологічного підходу на уроках «Мистецтва»	48
Красовська О. О., Максимчук Н. С. Педагогічні технології формування екологічної культури учнів початкових класів Нової української школи	51
Крижановська В. В. Розвиток аналітичних навичок учасників освітнього	54

процесу на базі університетських аналітичних центрів	
Лучанінова О. П. Формування мовленнєвої компетентності учня початкових класів на уроках розвитку зв'язного мовлення: комунікативно-діяльнісний підхід	56
Лушпай Т. І. Формування критичного мислення старших дошкільників у сучасних умовах закладу дошкільної освіти	59
Маринченко І. В. Модернізація освітнього простору в контексті надбань теорії поколінь	61
Мойсієнко І. М. Навчання впродовж життя як педагогічна проблема	64
Нікітченко Н. Г. Еколого-валеологічна компетентність як трансверсальна здатність майбутніх учителів біології	66
Островська Н. О. Особливості розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення освітнього компонента «Тренінг комунікативності»	68
Півоар С. П., Півоар Н. В. Вплив дистанційного навчання молодших школярів на формування емоційного інтелекту	71
Пішун С. Г. Розвиток soft skills як фактор успішної професійної діяльності майбутніх учителів	74
Прокопенко В. В. Окремі аспекти формування soft skills у здобувачів медичної освіти засобами гуманітарних дисциплін	76
Серих Л. В. Розвиток soft skills підлітків закладів загальної середньої та позашкільної освіти в контексті естетичного виховання	78
Солод І. С. Здоров'язбережувальна компетентність молодших школярів в умовах воєнного стану	80
Тихонова А. П. Теоретико-методичні засади формування гнучких умінь у молодших школярів	82
Тюльпа О. І. Розвиток soft skills учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва	85
Тюльпа Т. М. Формування soft skills майбутніх соціальних працівників у процесі викладання навчальних дисциплін гуманітарного циклу	88
Тюріна В. О. Формування soft skills як детермінант розвитку емоційного інтелекту майбутніх офіцерів поліції	90
Федій Ю. О. Використання інтерактивної платформи Figjam в процесі навчання англійської мови учнів початкових класів	92
Федоренко А. А. Використання цифрового контенту в позашкільних навчальних закладах для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів	94
Федоренко С. В., Бернадін Д. В. Розвиток лідерських якостей студентів у США: теорія та практика	97
Харковський Є. М. Soft skills як складник професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови	99
Хоруженко Т. А. Креативність як soft skills учителів XXI століття	101
Цалапова О. М. Медіаосвіта в родинному колі	103
Цегельська В. М. Розвиток креативного мислення учнів на уроках музичного мистецтва	106
Черкашина К. А. Розвиток soft skills як складова професійної компетентності	109

комплексного підходу до її вирішення. Засоби формування мотивації повинні бути спрямовані на стимулювання як зовнішніх, так і внутрішніх мотиваторів, урахуваючи індивідуальні особливості кожного учня.

Вивчення теоретичних досліджень дає підставу дійти висновку, що існують різні засоби формування позитивної навчальної мотивації молодших школярів. Для формування мотивації до навчальної діяльності рекомендується використовувати не один засіб, а комбінувати всі засоби в комплексі, тому що жоден із них не може існувати окремо, без інших. Формування навчальної мотивації у школярів має бути в центрі уваги кожного вчителя.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають на меті розроблення більш ефективних та індивідуалізованих підходів до формування мотивації, що сприятиме підвищенню якості навчання та розвитку молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 47. С. 14-24
2. Дуброва О. А. Навчальна мотивація як специфічний компонент навчальної діяльності. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 14. С. 30-37.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій. Луцьк: ЛДУ, 1997. 179 с.

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ МОРАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ ПІДЛІТКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ

Мазур Світлана Олександрівна,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Шевченко Савелій Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник – **Шевченко Юлія Михайлівна,**
д-р пед. наук, проф. Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: *формування, моральна автономія, підлітки, гнучкі уміння (soft skills).*

Постановка проблеми. У різних дослідженнях ученим вдалося встановити, що ціннісні орієнтації, при тому що вони виражають характер ставлення людини до різних аспектів матеріального та духовного світу, посідають дуже важливе місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, забезпечують регуляцію діяльності та поведінки [4]. Однак саме цінність моральної автономії визначає справжню індивідуалізацію, глибоке особисте усвідомлення своїх переконань та дій, а зокрема стають передумовою подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills стала предметом багатьох досліджень А. Бобро, А. Горлової, Ю. Калашнікової. Розвиток м'яких навичок учнів закладів загальної середньої освіти був предметом наукових дискусій на V національній (не) конференції для шкільних педагогів EdCamp Ukraine [1].

Мета публікації: виокремити особливості формування цінності моральної автономії підлітків як передумови подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills).

Виклад основного матеріалу. З погляду теорії розвитку особистості, взаємодія людини з навколишньою дійсністю здійснюється у двох формах. В одній з них особистість виступає як пасивний об'єкт, в іншій – як активний суб'єкт власного розвитку. З погляду аксіологічного підходу власне розвиток може здійснюватися лише у тому випадку, коли особистість виявляє активність. При цьому характер активності формується самою особистістю вільно і незалежно, та її результатом стають набуті нові якості особистості – насамперед моральна автономія – як передумова подальшого розвитку. У сприятливих ситуаціях приводяться в дію потужні механізми внутрішньої мотивації, задіюються сутнісні сили, що адекватно відбивають можливості особистості, що усвідомлює цінність моральної автономії.

Соціальний успіх особистості, її адаптація залежить від рівня розвитку гнучких навичок, що сприяють активній взаємодії особистості з соціальним середовищем, а останнє, у свою чергу, вимагає їх вирішувати конфлікти та спірні ситуації, що виникають в процесі спілкування [7, с.100].

У повсякденному житті діти та підлітки беруть участь у різноманітних видах практик, як соціальних, екологічних, так і політичних за своєю природою, які дозволяють їм розвинути свою громадянську компетентність. Школи певним чином функціонують як середовище для навчання громадянства, не лише тому, що шкільний час є структурною частиною повсякденного життя молодих людей, а тому що й у школах та навколо них вони також зустрічаються з однолітками та стають частиною соціальних зусиль і викликів, таких як важливість піклування один про одного та труднощі розбудови особистої ідентичності у взаємозалежному середовищі. Крім того, вони стикаються з новими формами та ролями влади, сенсом існування різних інтересів і перспектив, а також способами боротьби з цим (висловитися за себе, голосувати в класі за спільні рішення тощо) [5].

Крім того, освіта – якщо педагогічний простір школи використано належним чином – дає як додаткові знання, так і можливість для рефлексії щодо такої участі в соціальній, природоохоронній та політичній практиці (або її відсутності). Психологи принципово розмежовують колективістичне самовизначення особистості, що свідомо ідентифікується з колективом, приймаючи його норми й цінності в якості своїх власних, і комфортність, тобто схильність індивіда уступати психологічному тиску групи, змінювати свою думку в бік більшості [2, с. 186]. Таким чином, дитинство і особливо підлітковий вік є важливими періодами для набуття, практики, розвитку та розширення соціальних навичок, гнучких умінь (soft skills), ставлень і поведінки, і школа відіграє в цьому роль.

Однак, як показав діагностичний етап нашого дослідження, незважаючи на викладання дисциплін «Громадянська освіта», а також «Біологія та Екологія» у 10-11 класах, цілісного навчання та виховання в рамках ESG не спостерігається.

У програмі курсу «Громадянська освіта» справедливо відзначено, що «у старшому шкільному віці (15–17 років) якісно змінюється структура мотивації особистості – навчальна діяльність стає для неї засобом реалізації життєвих планів. Відтак завдання громадянської освіти для цієї вікової категорії учнівства полягають у створенні умов для соціального і професійного самовизначення, набуття соціального досвіду, що сприяє становленню активної життєвої позиції випускника/випускниці школи». Також стверджується, що «в основу курсу покладено Глобальні цілі ООН». Тим часом немає згадки про те, що всі аспекти сталості, а саме ESG, розглядаються сьогодні як єдине ціле. При цьому у програмі курсу «Біологія та Екологія» про цілі сталого розвитку ООН взагалі не згадується. У світлі цього результати, отримані на діагностичному етапі експерименту, видаються цілком прогнозованими, але в той же час і навіть певною мірою перевищують можливі очікування (це перевищення може бути пов'язане із самоосвітою підлітків, їх спостереженням за медійним дискурсом, а також діяльністю громадських організацій).

Тим часом, амбіції та цілі, пов'язані з ESG-повідстю, продовжують набирати обертів [6]. Цілі сталого розвитку є комплексною програмою дій світової спільноти щодо перетворення світу на користь людей і планети. Вони поєднують 17 цілей, що включають 169 завдань. Як зазначається на офіційному порталі Відділу зі сталого розвитку Департаменту ООН з економічних та соціальних питань, «ці цілі демонструють визнання того, що заходи боротьби з бідністю та іншими викликами мають бути тісно пов'язані зі стратегіями, спрямованими на покращення охорони здоров'я та освіти, скорочення нерівності та стимулювання економічного росту, і все це одночасно з вирішенням проблеми зміни клімату та роботою зі збереження наших океанів та лісів». Виразно виражені системні зв'язки компонентів сталого розвитку, що проявляється у формулюванні цілей саме у взаємозв'язку економічних, соціальних та екологічних аспектів.

Зокрема, в Цілях сталого розвитку забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів та санітарії для всіх позначено як самостійну мету.

Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року безпрецедентний за своїми масштабами та значенням: він прийнятий усіма країнами та може застосовуватися до всіх, приймаючи до уваги різні національні реалії, можливості та рівні розвитку, та за умови дотримання національних стратегій та пріоритетів. Це – універсальні цілі та завдання, які охоплюють увесь світ: як розвинені країни, так і ті, що розвиваються. Вони мають комплексний характер і неподільні, та забезпечують збереження збалансовані усіх трьох елементів сталого розвитку.

Без розуміння підлітками важливості сталого розвитку та системного взаємозв'язку трьох його компонентів (ESG) формування громадянської позиції, що відповідає реаліям 21 століття, неможливо. Відповідно, і цінність моральної автономії без відношення до ESG навряд чи може бути повноцінною та забезпечить підлітка компетентностями та м'якими навичками, гнучкими уміньми (soft skills) достатніми для поточного сторіччя.

ESG-принципи є інструментом залучення приватного сектору та громадянського суспільства до глобального порядку денного сталого розвитку, без них неможливі успішна реалізація ЦСР та досягнення поставлених ООН показників на благо суспільного розвитку у перебігу збереження навколишнього середовища. ESG-принципи ґрунтуються на концепції сталого розвитку та не є правовими. Однак особлива увага з боку зацікавлених приватних осіб і держав дозволяє їм значно впливати на розвиток правових інструментів. Нині у низці юрисдикцій прийнято правові акти з питань дотримання ЄЕС-принципів у тій чи іншій частині. Знання цього також необхідне підлітку для формування та імплементації своєї громадянської позиції, що базується на цінності моральної автономії.

Моральна автономія, навпаки, пов'язана саме зі зв'язком між прагненням однієї людини досягти власних цілей і прагненням інших досягти своїх цілей, і це особливо стосується її кантіанських маніфестацій. Людина є автономною в моральному сенсі, коли вона керується не тільки власним уявленням про щастя, а й універсальною турботою про цілі всіх розумних людей.

Практика громадянської поведінки як система правил пов'язана з нормами, але для активної та живої громадянської практики важливі моральні цінності.

Поняття громадянської практики та громадянської освіти, якщо розглядати їх у глобальній перспективі, мають різноманітні значення [8]. Це частково тому, що вони виражають різні базові моральні цінності, які характеризують різні суспільства. Однак у сучасних плюралістичних суспільствах існує переконання, що ідеологічні інституції втратили значну частину свого впливу, а політику маніфестації громадянства не можна довіряти ринку. Громадянська практика має мати міцну та потужну присутність в освіті. Багато країн переглядають свою політику щодо громадянської освіти та поширюють її на соціальну та культурну сферу [3].

Визначальну роль розвитку та формуванні особистості, у набутті нею гнучких умінь (soft skills), відіграє такий чинник, як виховання, оскільки лише з його допомогою

реалізується соціальна програма розвитку людини і формуються її особисті якості. Однак громадянин - це не лише людина юридично, соціально та політично дієздатна. Це, перш за все, моральна людина, яка має почуття власної гідності та моральну автономію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, успішне формування моральної автономії як передумови подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills) у старших підлітків в школі можливе за використання у позакласній виховній роботі цілісної системи, яка передбачає активну діяльність та взаємодію всіх суб'єктів виховання, взаємозв'язок основних компонентів виховного процесу, створення сприятливих передумов та умов для формування особистості.

Список використаних джерел

1. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок CEE навчання / за заг. ред. О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019. Спеціально для П'ятої національної (не)конференції для шкільних педагогів EdCamp Ukraine, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/07/07/CEE-PRINT.pdf> (дата звернення: 26.10.2021).
2. Дубяга С.М., Шевченко Ю.М. Лідерські якості майбутнього вчителя у контексті сучасної освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. Мелітополь. 2010. Вип. 5. С. 181-187.
3. Banks, J. (Ed.). (2017). *Citizenship education and global migration*. Washington, DC: AERA.
4. Fischer, R. (2019). *Personality, value, culture*. Cambridge University Press.
5. Geboers, E., Geijsel, F., Admiraal, W., Jorgensen, T., ten Dam, G. (2015). Citizenship development of adolescents during the lower grades of secondary education. *Journal of Adolescence*, 45, 89-97.
6. PwC (2023). *ESG trends in 2023*. https://www.pwc.com/kz/en/publications/new_publication_assets/esg-trends-in-2023-eng.pdf
7. Shevchenko Yu., Zhuravlova L., Taranenko G., Dubiaha Sv. Students' readiness for the formation of primary schoolchildren's argumentative skill while identifying the real motive of the action. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 10 (1). 2020. p. 100-106.
8. Veugelers, W. (2021). A moral perspective on citizenship education and on IEA's international civic and citizenship education studies. In: B. Malak-Minkiewicz and J. Torney-Purta (eds.), *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies* (pp. 291-301). IEA.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕКСКУРСІЙ

Міняйло Олена Володимирівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
1 курсу БОМ-ПО(3)ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, формування, монологічне мовлення, компетентнісний підхід, компетентність.*

Постановка проблеми. Функціональне забезпечення літературного мовлення в житті української нації полягає в обслуговуванні всіх сфер діяльності суспільства: саме